

MONEDE ROMANE ȘI BIZANTINE DESCOPERITE LA NUFĂRU, JUD.TULCEA

Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU,
Emanuel PETAC

În colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române inv. M 35/1-95, se află un lot de monede cumpărat din comuna Nufăru, jud.Tulcea. Cele 95 de piese din bronz și billon, se eșalonează astfel: trei monede romane, 90 de monede bizantine și o emisiune a Hoardei de Aur-pe avers are tamgaua lui Nogai înscrisă într-un cerc simplu și unul perlat.

Comuna Nufăru, fostă Prislava, se află la circa 12 km în aval de orașul Tulcea, pe brațul Sf.Gheorghe. Așezarea romană – identificată de unii cercetători cu Thalamonium – este foarte puțin cunoscută: cu excepția unor elemente de fortificație, turnuri, surprinse în apropierea Dunării¹, complexele cercetate – o singură locuință, nefiind reprezentative. Numărul lor mic cunoscut în acest moment este explicabil prin caracterul de sondaj pe care îl au cercetările arheologice de la Nufăru, așezările antice fiind suprapuse în totalitate de localitatea actuală, dar și prin adâncimile relativ mari la care apar: în anul 1995, tot în vecinătatea Dunării, primele fragmente romane, amfore cu coaste, care au fost surprinse la - 3,70 m - -3,80 m².

Numărul relativ mic de monede din secolele I-VII (42 ex.), în comparație cu centrele învecinate, pare să sugereze că la Nufăru a existat o așezare modestă³.

Cea mai veche monedă romană descoperită la Nufăru este un as de la Claudius I (41-54)⁴, urmată de o piesă de la Traian (98-117) – ICEM inv. 50053⁵. În

---

¹ Silvia Baraschi, N.Moghior, SMMIM, IX-X(1984-1985), p.145 – în punctul „La Piatra” au fost surprinse două ziduri demantelate până la bază, ce ar fi putut aparține unui turn de supraveghere. În anul 1997 a fost descoperit un turn semicircular, din secolele IV-VI, cf. Oana Damian, Cronică cercetărilor arheologice. Campania 1997. A XXXII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Călărași, 20-24 mai 1998, București, 1998, p.47;

² Gh.Mănuclu Adameșteanu, Cronică cercetărilor arheologice. Campania 1995. A XXX-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Brăila, 2-5 mai 1996, București, 1996, p.81-82, sub voce Nufăru, B.Curtea Vasile Dumitrescu;

³ În nici un caz nu poate fi vorba despre o așezare cu o circulație monetară intensă în secolele IV-VII, cf. Gh.Atanasov, Ét.Balk, 1994, 1, p.119;

⁴ E. Oberländer Târnoveanu, BSNR, LXXXVIII-LXXXIX(1994-1995), p.83, cat.1;

⁵ Monedele romane care vor fi numai menționate aici au fost identificate de colegul Adrian Popescu de la Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”

continuare emisiunile se eșalonează astfel: Hadrian (117-138) – 1 ex.⁶; Antoninus Pius (138-161) – 2 ex.: ICEM, inv. 46905, 47209; Septimius Severus (193-211) – 2 ex.: ICEM, inv. 50004, IAB⁷; Probus (276-282) – 1 ex.: CNBAR, inv. 35/1: secolul III – 1 ex.: ICEM, inv. 46903; anii 311-312: 1 ex. ICEM, inv. 47078; Licinius (308-324) – ex.: ICEM, inv. 10606⁸, 47162, MMN – 1 ex., col. part. – 1 ex.: Constantius II Caesar (317-337) – 5 ex.: CNBAR, inv. 35/2, MMN – 4 ex.⁹; Constantius II Augustus (337-361) – 7 ex.: ICEM, inv. 42340¹⁰, 46908, 50056, 50057, col. part – 1 ex., MMN – 2 ex.¹¹; Fausta (307-326) – 1 ex.: ICEM, inv. 46906; Constans (330-335) – 1 ex.¹²; Constantius Gallus (350-355) – 1 ex.; ICEM, inv. 50055; dinastia constantiniană – 2 ex.¹³; Valens (364-375) – 3 ex.: ICEM, inv. 46909, 47210, 50058; secolul IV – 1 ex.: ICEM, inv. 50052; Iustinian I (527-565) – 1 ex.¹⁴; Iustin II (565-578) – 2 ex.: CNBAR, inv. 35/3, ICEM, inv. 46911; Tiberius II (578-582) – 1 ex.¹⁵; Mauriciu (582-602) – 1 ex.¹⁶; Heraclius (610-641) – 2 ex.: o emisiune din anii 610-611¹⁷ și alta din 612-613 – ICEM, inv. 50006¹⁸. Piese de la Heraclius confirmă încetarea locuirii pe fondul evenimentelor din anii 614-615, moment în care sunt distruse și ultimele bastioane bizantine de pe limes-ul dunărean: Noviodunum – Isaccea, Aegyssus – Tulcea, Halmyris – Murighiol sau din zona litorală Enisala, Argamum – Capul Dolojman¹⁹.

Urmează o lungă pauză (sec. VII-X), interval ce este „acoperit” de numai doi folles de la împăratul Leon VI (886-912)²⁰ și trei solidi de la Constantin VII-Roman II (945-959), ultimele fiind descoperite în complexe de locuire²¹.

Acțiunea de refacere a limes-ului dunărean inițiată de împăratul Ioan Tzimiskes în anul 971 și continuată de succesorul său Vasile II (976-1025), își va pune amprenta și asupra acestui centru. Prezența unor incinte succesive cu ziduri păstrate pe înălțimi de 4-5 m, constituie primele indicii ce pledează pentru localizarea unei importante așezări cu caracter urban din secolele X-XIII²².

---

din București și vor face obiectul unui studiu separat. Majoritatea provin din descoperirile făcute de Gh-Mănuclu Adameșteanu, iar câteva, aflate la MMN, au fost găsite de Oana Damian.

⁶ E.Oberländer Târnoveau, *loc.cit.*, cat.2;

⁷ Gh.Poenaru Bordea, B.Mitrea, Dacia, NS, 35(1991), p.224, cat. 61;

⁸ E.Oberländer Târnoveau, Peuce, 8(1980), p.506, cat. 89;

⁹ Idem, BSNR, LXXXVIII-LXXXIX(1994-1995), p.83, cat. 3;

¹⁰ Idem, Peuce, 9(1986), p.273, cat. 93;

¹¹ *ibidem*, cat. 4-5;

¹² Mihaela Iacob, Ana Maria Valter, Gh.Mănuclu Adameșteanu, B.Costin, CN, 8, cat. 36, sub tipar;

¹³ E.Oberländer Târnoveau, *loc.cit.*, cat. 6-7;

¹⁴ Iv.Iordanov, *Dobrudza (491-1092) – selon les données de la numismatique et de la sphragistique, în Dobrudza, Études ethno-cultureles*, Sofia, 1987, p.186, tabel I și p.205;

¹⁵ *Ibidem*, dar la p.205 nu mai apare;

¹⁶ *Ibidem*;

¹⁷ B.Mitrea, Dacia, NS, 10(1966), p.412;

¹⁸ Gh.Mănuclu Adameșteanu, Arh.Mold., 2(1998), p.79-80, notele 5 și 6;

¹⁹ Idem, Pontica, 33-34(1995-1996), p.287-288 și notele 7-12;

²⁰ Idem, *Études byzantines et post byzantines*, III, 1997, p.102 și cat. 3-4;

²¹ Idem, *Istoria Dobrogei în perioada 969-1204. Contribuții arheologice și numismatice*, București, 2001, p.65, nota 380;

²² Idem, Arh.Mold., p.79-86;

Evidența unui număr mic de folles din clasa A printre descoperirile din anii 1978-1983 (A 2-6 ex., A 3-17 ex.) a permis să se presupună că „ridicarea fortificației trebuie plasată între anul 1001, data recuceririi de către bizantini a teritoriilor dintre Balcani și Dunăre și 1016-1020, data începutului ieșirii din uz a folles-ilor anonimi clasa A 2.”²³.

Numărul mult mai mare de piese din clasa a – 237 ex. – pe care îl avem la dispoziție, ne va permite o precizare mai clară a cronologiei începuturilor locuirii de la Nufăru. Pentru început trebuie să remarcăm prezența celor doi folles din clasa A 1, atribuiți împăratului Ioan Tzimiskes. Numărul mic de monede nu trebuie să ne surprindă, deoarece emisiunile acestuia sunt relativ puține – 27 ex. – în toată Dobrogea: Constanța – 7 ex., Isaccea – 6 ex., Păcuiul lui Soare – 3 ex., Dinogetia Garvăn – 1 ex., pentru a nu menționa decât câteva din centrele importante ale provinciei dintre Dunăre și Marea Neagră.

Reluarea locuirii în anul 971 și continuării vieții în ultimele trei decenii ale veacului al X-lea, par a fi confirmate de numărul destul de mare de variante timpurii care au circulat și înainte de anul 989, respectiv emisiunile din Grecia Centrală, care însumează 20% din totalul pieselor din clasa A, un procent asemănător, 20,32%, fiindu-ne oferit de piesele încadrate de Ivanisevic în emisiunea I (976-1001)²⁴.

Configurația lotului de monede pe care îl aducem acum în discuție, în care există 87 de folles anonimi și semnați din intervalul 976-1092²⁵, ne confirmă că perioada de maximă dezvoltare a fost atinsă în cursul secolului al XI-lea.

Secolul al XII-lea este în continuare foarte slab reprezentat. Deosebit de importantă este moneda de la Ioan II Comnenul, care se alătură unei alte piese constantinopolitane²⁶ și care prin numărul foarte mic – doar două piese – confirmă că locuirea a fost grav afectată de atacul cuman din anul 1122. Caracterul sporadic al descoperirilor din a doua jumătate a secolului al XII-lea²⁷ indică perioada de regres în care a intrat acest centru dobrogean.

Numărul mult mai mare de emisiuni monetare din prima jumătate a secolului al XIII-lea, piese de aur de la Ioan III Ducas Vatatzes, câteva zeci de stamena devalorizate²⁸, indică o revenire economică, proces ce a fost stopat brutal de invazia tătarilor din 1242.

Reamintim că pentru a doua jumătate a secolului al XIII-lea și secolul al XIV nu au fost descoperite încă complexe de locuire, ci numai câteva zeci de monede izolate – marea lor majoritate emisiuni ale Hoardei de Aur: acestea aparțin unei așezări modeste care nu poate fi identificată cu Vicina²⁹.

²³ E.Oberländer Târnoveanu, *op.cit.*, p.76 și cat. 8-30;

²⁴ Gh.Mănucu Adameșteanu, *Istoria*, p.63-64;

²⁵ O identificare preliminară înainte de curățare a fost anunțată cf. *ibidem*, *passim*, astfel că există unele neconcordanțe cu identificările de față;

²⁶ Idem, *Pontica*, 33-34(2000-2001), p.672, cat. 201;

²⁷ Idem, *Peuce* 10(1991), p.513-514; idem, *Istoria*, p.340, cat. 7;

²⁸ Idem, Ingrid Poll, Mihaela Iacob, B.Constantinescu, *Pontica*, 31(1998), p.297, cat. 12-13; idem, *Pontica*, 33-34(2000-2001) p.661, cat. 202-216;

²⁹ Pentru o discuție mai amplă asupra acestei probleme vazi idem, *Arh.Mold.*, II, 1998, p.79-86.

CATALOG*

Lista lucrărilor folosite

DOW, III, 2 = Philip Grierson, *Catalogue of byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collections and in the Whittemore Collection. Volume III. Part. 2, Basil I to Nicephorus III (867-1081)*, Washington, 1973.

Hendy, 1969 = Michael F.Hendy, *Coinage and Money in the Byzantine Empire 1081-1261, Dumbarton Oaks Studies, 1969.*

Hendy, 1999 = *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collections and in the Whittemore Collection.* Edited by Alfred Bellinger and Philip Grierson. Volume IV. Alexius I to Michael VIII (1081-1261) by Michael F.Hendy. *Part I. Alexius I to Alexius V (1081-1204)*, Washington 1999.

Ivanisevic 1989 = Vujadin Ivanisevic, *Interpretation and dating of the folles of Basil II and Constantin VIII – The Class A2, ZRVI, 27-28(1989)*, p.19-42.

Metcalf 1979 = D.M.Metcalf, *Coinage in South-Eastern Europe, 820-1396*, Second Edition, London, 1979.

Morrisson I = Cécile Morisson, *Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale, Tome I. D'Anastase Ier à Justinien II (491-711)*, Paris, 1970.

Morrisson II = Cécile Morisson, *Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale, Tome II. De Phillipicus à Alexius III (711-1204)*, Paris, 1970.

Probus (176-282)

RIC, V, 2, p.41, nr. 223, Roma, anii 276-282 p.Chr.

1 Ant. ↖ 3,71 g. 21,60 x 19,20 mm. Inv. M. 35/1

Constantin II Caesar

RIC, VII, p.548, nr. 55, Heraclea, anii 321-324 p.Chr.

2 AE ↑ 2,90 g. 22,40 x 18,40 mm. Inv. M. 35/2

Iustin II și Sofia (565-578)

Morrisson, I, p.134, nr.5, 13, Thessalonic, tipul 2, anii 574-575.

3 AE ↓ 5,04 g. 20,58 x 18,35 mm. Inv. M. 35/3.

Vasile II-Constantin VIII (976-1028)

Clasa A 2-3 (976-1028)

Varianta 14b, 24 ?

DOW, III, 2, p.656, cl. A2, anii 976 (?) -1023/1035

Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis. II, anii 1001-1010/1015

4 AE ↓ 12,31 g. 29,44 x 25,50 mm. T-b. Inv. M. 35/4.

5 AE ↓ 9,27 g. 27,04 x 30,00 mm. T-b. Inv. M. 35/7.

Varianta 15 a, 16?

---

*T. = tăiată, b. = bună, u. = uzată, ult. = ulterior.

CNBAR = cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, București.

ICEM = Institutul de Cercetări Eco Muzeale, Tulcea.

MMB = Muzeul Municipal București.

MMN = Muzeul Militar Național, București.

- DOW, III, 2, p.656, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 6 AE ↓ 10,37 g. 31,25 x 28,71 mm. T-u. Inv. M. 35/5.
Varianta 24
 Morrisson, II, p.586-587, cl. A, anii 976-1025
 DOW, III, 2, p. 659-660, clasa A2, anii 976 (?) -1030-1035.
 Metcalf, 1979, p.55-60, cl. A3, post anii 1019/1020.
 Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis. II, anii 1001/1010-1015.
 7 AE ↓ 11,69 g. 30,42 x 25,11 mm. T-b. Inv. M. 35/6.
 8 AE ↓ 10,49 g. 26,98 x 24,68 mm. T-b. Inv. M. 35/8.
Varianta 24a, 39-40b ?
 DOW, III, 2, p. 659, 665-668, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 9 AE ↓ 8,37 g. 25,36 x 22,88 mm. T-u. Inv. M. 35/9.
 10 AE ↓ 7,44 g. 28,43 x 24,72 mm. T-u. Inv. M. 35/13.
Varianta 34 ?
 Morrisson, II, p.586-587, cl. A, anii 976-1025.
 DOW, III, 2, p.664, clasa A2, cl. A2, anii 976(?) -1030/1035.
 Metcalf, 1979, p.55-60, cl. A2, anii 989-1019/1020.
 Ivanisevic, 1980, p.36-39, cl. A2, emis. II, anii 1001-1010/1015.
 11 AE ↓ 15,37 g. 31,17 x 29,19 mm. T-u. Inv. M. 35/10.
Varianta 39
 Morrisson, II, p.586-587, 596, 598, cl. A, anii 976-1025.
 DOW, III, 2, p.665-666, cl. A2, anii 976(?) -1030/1035.
 Metcalf, 1979, p.55-60, cl. A3, anii 1019/1020.
 Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis. III, anii 1010/1015-1020/1025.
 12 AE ↓ 11,69 g. 26,42 x 22,89 mm. T-b. Inv. M. 35/11.
Varianta 34-40?
 DOW, III, 2, p.664-668, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035
 13 AE ↓ 10,08 g. 28,72 x 23,07 mm. T-u. Inv. M. 35/12.
Varianta 40 a
 DOW, III, 2, p.667-668, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis, III, anii 1010/1015-1020/1025
 14 AE ↓ 11,03 g. 27,85 x 21,84 mm. T-b. Inv. M. 35/15.
Varianta 40 a-b ?
 DOW, III, 2, p.667-668, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 15 AE ↓ 13,80 g. 29,69 x 25,19 mm. T-b. Inv. M. 35/17.
Varianta 39-40 ?
 DOW, III, 2, p.645, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 16 AE ↓ 9,25 g. 25,68 x 23,62 mm. T-u. Inv. M. 35/14.
Varianta 41
 Morrisson II, p. 586-587, 596, 598, cl. A, anii 976-1028
 DOW, III, 2, p.668-669, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.
 Metcalf, 1979, p.55-60, cl. A3, post anii 1019/1020.
 Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis. IV, anii 1020/1025-1028.
 17 AE ↓ 7,74 g. 27,88 x 27,45 mm. T-u. Inv. M. 35/17.
Varianta 42 a
 DOW, III, 2, p._____, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.

Ivanisevic, 1989, ă.36-39, cl. A2, emis. IV, anii 1020/1025-1028.

18 AE ↓ 8,35 g. 27,35 x 26,23 mm. T-b. Inv. M. 35/18.

19 AE ↓ 6,21 g. 25,81 x 23,35 mm. T-u. Inv. M. 35/19.

Varianta 47

Morrisson II, p.586-587, cl. A, anii 976-1028.

DOW, III, 2, p.671-372, cl. A2, anii 976 (?) -1030/1035.

Metcalf, 1979, p.55/60, cl. A3, post anii 1019/1020.

Ivanisevic, 1989, p.36-39, cl. A2, emis. IV, anii 1020/1025-1028.

20 AE ↓ 9,08 g. 29,32 x 27,02 mm. T-b. Inv. M. 35/20.

Roman III Argyros (1028-1034)

Clasa B (1028-1034)

Morrisson II, p.586, 599, anii 1028-1034.

DOW, III, 2, p.676, anii 1030/1035-1042 (?).

21 AE ↓ 12,13 g. 30,03 x 27,37 mm. Surfrapată pe cl. A (rv./rv.). T-b. Inv. M. 35/22.

22 AE ↓ 11,04 g. 26,81 x 26,44 mm. T-b. T-ult. Inv. M. 35/23.

23 AE ↓ 9,82 g. 25,79 x 25,51 mm. T-b. T-ult. Inv. M. 35/25.

24 AE ↓ 8,42 g. 30,23 x 28,22 mm. T-b. Inv. M. 35/24.

25 AE ↓ 8,07 g. 30,12 x 22,42 mm. Dublă frapă (av./rv.). T-u. T-ult. Inv. M. 35/21.

Mihail IV Paflagonianul (1034-1041)

Clasa C (1034-1041)

Morrisson II, p.586, 600, anii 1034-1041.

DOW, III, 2, p.681-684, anii 1042 (?) -c. 1050.

26 AE ↓ 9,18 g. 27,09 x 24,33 mm. T-b. Inv. M. 35/31.

27 AE ↓ 8,92 g. 29,25 x 26,09 mm. T-b. Inv. M. 35/27.

28 AE ↓ 8,64 g. 26,90 x 25,90 mm. Surfrapată pe cl. B. (rv./rv.). T-b. Inv. M. 35/30.

29 AE ↓ 8,64 g. 28,42 x 26,55 mm. T-u. Inv. M. 35/34.

30 AE ↓ 8,57 g. 28,14 x 25,10 mm. T-u. Inv. M. 35/32.

31 AE ↓ 8,38 g. 28,12 x 22,93 mm. T-b. Inv. M. 35/28.

32 AE ↓ 7,50 g. 25,80 x 23,30 mm. Surfrapată ? (rv./rv.). T-u. Inv. M. 35/33.

33 AE ↓ 7,45 g. 27,49 x 23,22 mm. T-b. Inv. M. 35/29.

34 AE ↓ 7,39 g. 27,33 x 26,11 mm. Surfrapată pe cl. A-var. 14 b, 24, 33, 42 a? (rv./rv.) T-b. Inv. M. 35/26.

Constantin IX Monomahul (1042-1055)

Clasa D (1042-1055)

Morrisson II, p. 586, 601, anii 1042-1055.

DOW, III, 2, p. 685-687, anii c. 1050 – c. 1060.

35 AE ↓ 10,26 g. 28,41 x 20,16 mm. T-b. T-ult. Inv. M. 35/51.

36 AE ↓ 10,25 g. 26,87 x 22,89 mm. T-u. T-ult. Inv. M. 35/46.

37 AE ↓ 10,05 g. 28,75 x 21,23 mm. T-b. Inv. M. 35/50

38 AE ↓ 10,00 g. 28,27 x 26,63 mm. T-b. Inv. M. 35/48.

39 AE ↓ 9,97 g. 29,47 x 20,30 mm. Surfrapată pe cl. C (rv./rv.). T-b. Inv. M. 35/52.

40 AE ↓ 9,70 g. 27,14 x 24,23 mm. T-u. T-ult. Inv. M. 35/41.

41 AE ↓ 9,35 g. 28,59 x 22,38 mm. Surfrapată pe cl. C (rv./rv.). T-b. Inv. M. 35/45.

- 42 AE ↓ 9,28 g. 27,32 x 23,39 mm. T-b. Inv. M. 35/47.
 43 AE ↓ 8,81 g. 28,48 x 26,25 mm. T-u. Inv. M. 35/38.
 44 AE ↓ 8,70 g. 24,05 x 23,90 mm. T-b. T-ult. Inv. M. 35/37.
 45 AE ↓ 8,64 g. 27,18 x 26,50 mm. T-b. Inv. M. 35/44.
 46 AE ↓ 8,20 g. 31,48 x 24,97 mm. T-u. Inv. M. 35/43.
 47 AE ↓ 7,03 g. 24,96 x 24,05 mm. T-b. Inv. M. 35/36.
 48 AE ↓ 6,42 g. 27,44 x 26,01 mm. T-u. Inv. M. 35/39.
 49 AE ↓ 6,24 g. 28,82 x 26,58 mm. Surfrapată ?. T-u. Inv. M. 35/53.
 50 AE ↓ 5,72 g. 28,48 x 24,44 mm. T-u. Inv. M. 35/49.
 51 AE ↓ 5,15 g. 26,41 x 23,34 mm. T-u. Inv. M. 35/35
 52 AE ↓ 4,74 g. 27,64 x 27,41 mm. T-u. Ruptă. Inv. M. 35/54.
 53 AE ↓ 4,44 g. 26,82 x 26,92 mm. T-u. Inv. M. 35/42

Constantin X Ducas (1059-1067)

Clasa E (1059-1067)

Morrisson II, p.586, 601, anii 1059-1067

DOW, III, 2, p.688, anul c. 1060.

- 54 AE ↓ 9,74 g. 26,80 x 22,57 mm. T-b. Inv. M. 35/55.
 55 AE ↓ 9,39 g. 31,67 x 23,65 mm. Surfrapată pe cl. D (rv./rv.). Inv. M. 35/58.
 56 AE ↓ 7,44 g. 24,68 x 22,40 mm. T-b. T-ult. Inv. M. 35/56.
 57 AE ↓ 5,28 g. 26,81 x 25,16 mm. T-u. Inv. M. 35/57.

Clasa F

Morrisson II, p. 586, 602, anii 1059-1067

DOW, III, 2, p.690, anii c. 1060 – c. 1065.

- 58 AE ↑ 4,81 g. 27,03 x 25,78 mm. Surfrapată pe cl. D (rv./rv.). T-u. Inv. M. 35/40.

Tipul 1

Morrisson II, p. 586, 648, tip 1, anii 1059-1067

DOW, III, 2, p. 688, 774, clasa 1, anii 1059-1067.

- 59 AE ↓ 7,97 g. 28,54 x 23,88 mm. Surfrapată pe cl. D? (rv./rv.). T-u. Inv. M. 35/61.
 60 AE ↑ 5,23 g. 25,79 x 22,11 mm. T-u. Inv. M. 35/62.
 61 AE ↓ 4,58 g. 25,61 x 24,65 mm. T-u. Inv. M. 35/59.
 62 AE ↑ 4,21 g. 25,08 x 24,80 mm. T-u. Inv. M. 35/82.
 63 AE ↓ 1,86 g. 23,04 x 22,42 mm. T-u. Inv. M. 35/91.

Tipul 2

Morrisson II, p. 586, 647, tip 2, anii 1059-1067

DOW, III, 2, p. 688, 777-778, clasa 2, anii 1059-1067.

- 64 AE ↓ 5,96 g. 24,38 x 22,43 mm. T-b. Inv. M. 35/60.
 65 AE ↑ 4,76 g. 25,85 x 22,72 mm. T-u. Surfrapată pe tipul 1(rv./rv.). Inv. M. 35/66.
 66 AE ↓ 4,29 g. 27,92 x 23,82 mm. T-u. Inv. M. 35/94.

Roman IV Diogene (1067-1071)

Morrisson II, p. 586, 652, anii 1067-1071

DOW, III, 2, p. 688, 796-797, anii 1067-1071.

- 67 AE ↓ 6,56 g. 27,42 x 22,22 mm. T-b. Inv. M. 35/69.
 68 AE ↓ 4,59 g. 23,73 x 18,49 mm. T-b. Inv. M. 35/67.

Clasa G (1067-1071)

Morrisson II, p. 586, 602-603, anii 1067-1071

DOW, III, 2, p. 692, 694, anii c. 1065-c.1070.

69 AE ↓ 9,54 g. 25,97 x 25,73 mm. T-b. Inv. M. 35/86.

70 AE ↓ 6,83 g. 24,24 x 20,39 mm. Turnată – b. Inv. M. 35/64.

71 AE ↓ 5,75 g. 24,78 x 18,81 mm. T-b. Inv. M. 35/87.

72 AE ↓ 3,09 g. 23,88 x 23,49 mm. T-u. Inv. M. 35/63.

Mihail VII Ducas (1071-1078).

Morrisson II, p. 586, 658, anii 1071-1078

DOW, III, 2, p. 818-820, anii 1071-1078

73 AE ↓ 3,80 g. 24,02 x 10,61 mm. Turnată-b, Inv. M. 35/65.

Nichifor III Botaneiates (1078-1081)

Morrisson II, p. 586, 661, anii 1078-1081

DOW, III, 2, p. 831-832, anii 1078-1081.

74 AE ↑ 4,39 g. 21,35 x 20,82 mm. T-u. Inv. M. 35/75.

75 AE ↓ 3,66 g. 21,84 x 18,26 mm. T-u. Inv. M. 35/74.

Clasa I (1078-1081)

Morrisson II, p. 586, 603-604, anii 1078-1081

DOW, III, 2, p. 696, anii c. 1075-c.1080.

76 AE ↑ 5,35 g. 21,99 x 21,07 mm. T-u. Inv. M. 35/73.

77 AE ↓ 4,19 g. 21,69 x 20,79 mm. T-u. Inv. M. 35/70.

78 AE ↑ 3,53 g. 25,16 x 22,28 mm. Surfrapată ?. T-b. Inv. M. 35/72.

79 AE ↓ 3,04 g. 23,63 x 21,84 mm. T-u. Inv. M. 35/68.

80 AE ↑ 2,12 g. 21,98 x 19,85 mm. Tutnară – u. Inv. M. 35/71.

Alexios I Comnenul (1081-1118)

Emisiuni anterioare reformei (1081-1092)

Clasa J (1081-1087)

Hendy, 1999, p. 212, anii 1081-1087

Morrisson II, p. 586, 605, anii 1081-1118

DOW, III, 2, p. 700-701, anii c. 1080- c. 1085.

81 AE ↘ 8,37 g. 26,09 x 21,30 mm. T-u. Inv. M. 35/93.

82 AE ↓ 8,03 g. 24,38 x 22,77 mm. T-b. Surfrapată ? Inv. M. 35/78.

83 AE ↓ 5,41 g. 25,30 x 24,64 mm. T-u. Inv. M. 35/84.

84 AE ↑ 5,39 g. 24,63 x 23,23 mm. T-u. Inv. M. 35/80.

85 AE ↑ 5,30 g. 24,99 x 22,49 mm. T-u. Perforată. Inv. M. 35/81.

86 AE ↑ 4,90 g. 24,99 x 23,94 mm. T-u. Inv. M. 35/79.

87 AE ↘ 3,48 g. 26,46 x 23,54 mm. T-u. Surfrapată pe cl. I.)rv./rv.). Inv. M. 35/76.

88 AE ↘ 3,33 g. 26,47 x 25,36 mm. T-b. Ruptă. Inv. M. 35/77.

Clasa K (1087-1092)

Hendy, 1999, p. 212, anii 1087-1092

Morrisson II, p. 586, 605, anii 1081-1118

DOW, III, 2, p. 702-704, anii c. 1085-1092.

89 AE ↓ 7,33 g. 24,71 x 24,42 mm. T-u. Inv. M. 35/85.

90 AE ↓ 6,31 g. 27,90 x 23,78 mm. T-u. Surfrapată pe cl. J. Inv. M. 35/83.

Emisiuni posterioare reformei (1092-1118)

Billon. Aspron trachy.

Constantinopol

Emisiunea 2 (1092-1118)

Hendy, 1999, p.226-227, pl. V/25, emis. 2.

Hendy, 1969, p. 86, pl. 7/2, emis. 3.

Morrisson II, p. 678-679, tip 3.

91 Bill. → 3,29 g. 25,67 x 23,56 mm. Inv. M. 35/89.

92 Bill. → 3,20 g. 26,02 x 25,43 mm. Inv. M. 35/90.

Ioan II Comnenul (1118-1143)

Billon. Aspron trachy.

Thessalonica

Hendy, 1999, p. 267, pl. X/11. 1,2

Hendy, 1969, p. 105, pl. 11/3-4

Morrisson II, p. 698, B/01, pl. XCVI/B/01

93 Bill. ↓ 2,96 g. 26,77 x 25,56 mm. Inv. M. 35/88.

Hoarda de Aur

94 AE ↓ 1,81 g. 19,10 x 16,00 mm. Inv. M. 35/95.

**ROMAN AND BYZANTINE COINS
DISCOVERED AT NUFĂRU, TULCEA COUNTY**

Abstract

The authors published 94 coins – Roman, Byzantine and from the Golden Horde—from the collection of the Numismatic Department from the Library of the Romanian Academy, all of them discovered at Nufăru, Tulcea county. We have three Roman coins, from Probus, Constantine II as Caesar and Justin II, 90 Byzantine issues – Basil II- Constantine VIII 17, Roman III 5, Michael IV 9, Constantine IX 19, Constantine X 13, Roman IV 6, Michael VII 1, Nikephoros III 7, Alexius I 12, John II 1 – and from Nogai one issue. Also, the authors offer for the first time a presentation of all the monetary discoveries from the Roman and Byzantine settlement from Nufăru, Tulcea county (ancient Thalamonium?); 42 of them were struck during the I to VII centuries A.D. The last two coins are from Heraklius (years 610-611 and 612-613). They confirm the fall of the settlement during the years 614-615 A.D.

From the next centuries, we can speak about the greatest extent of the settlement during the XIth century. The next century is basly represented, probably because of the Cuman attack from 1122. A new development is proved by the coins from the XIIIth century (including gold coins from John III), just to the brutal end of the settlement under the Tartar invasion from 1242. So for the second half of the XIIIth century and for the XIVth century we have only coins of the Golden Horde.